

A határőrség átalakításai és megszűnése (1989–2007)

Absztrakt – A BM Határőrség a vasfüggöny felszedésétől a schengeni tagságig nagy utat járt be. Mind a humán, mind a technikai területen teljesen átalakult, és a határőrizet, határforgalom-ellenőrzés tekintetében is „rendszer” váltott. A határőrség vezetése már a '80-as években felismerte a változásokat, és javaslatot tett az Elektromos Jelzőrendszer (EJR) felszedésére. Ezt követően meghatározó szerepet játszott a vasfüggöny bontásában és az új határőrizeti rendszer kiépítésében. A határőrség a '90-es években idegenrendészeti hatósággá vált, majd az 1994-es rendőrségi törvény hatálybalépésével tovább bővültek a jogkörei. Ebbe a folyamatba illeszkedik bele a 2005-ös alkotmánymódosítás, amellyel tisztán rendészeti szervvé vált a határőrség. 1998-tól a határőrség minden területen a schengeni követelményeknek való megfelelésre összpontosít, amelynek sikeres teljesítését követően, 2007-ben hazánk teljes jogú tagja lett a schengeni övezetnek.

Előzmények, avagy a viharos 20. század a határok, határőrizet, határőrizeti szervek változásainak tükrében

A magyar történelemből közismert, hogy Magyarország a 20. században több forradalmat, két világháborút és számtalan menekültügyi hullámot, ki- és bevándorlást átélt. A jelentős kivándorlási és bevándorlási folyamatok kezelésére 1903-ban törvénycsomagban került sor a ki-,¹ bevándorlási,² határrendőrségi³ és útlevéltörvények⁴ megalkotására. Ezenkívül ugyanebben az időben zárult a Halastó-vita⁵ is.

Az I. világháború végén, 1918-ban a román–magyar különbéke keretén belül, amely a bukaresti béke⁶ nevet kapta, Magyarország elérte a dualista időszak legnagyobb területét, ám a bekövetkezett trianoni békediktátum miatt a siker tiszavirág-életű volt. A trianoni határkijelölés előtt a hadsereg, majd a rejtés időszakában a vámőrség őrizte a teljesen új vonalon kitűzött magyar határokat. 1932-től a Magyar Királyi Határőrség, majd 1939-től a honvéd határőrség látta el a határőrizeti feladatokat. 1938-ban Felvidék, 1939-ben⁷ Kárpátalja, 1940-ben Észak-Erdély, 1941-ben Muraköz és Délvidék tért vissza az anyaországhoz.

¹ 1903. évi IV. törvénycikk a kivándorlásról.

² 1903. évi V. törvénycikk külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról.

³ 1903. évi VIII. törvénycikk a határrendőrségről.

⁴ 1903. évi VI. törvénycikk az útlevélügyről.

⁵ 1903. évi IX. törvénycikk a Magyarország és Ausztria között Szepes vármegye és Gácsország szélén az úgynevezett Halastó körüli területen, az országos határvonalnak megállapítása iránt az 1897. évi II. t. czikk értelmében alakított választott bíróság által hozott ítélet becikkelyezése tárgyában.

⁶ Sallai János: Az 1888-as magyar–román határszerződés. *Belügyi Szemle*, 51. (2003), 6. 62–72.

⁷ 1939-ben visszaállt egy szakaszon a lengyel–magyar határ, ami lengyelek százazreinek nyújtott lehetőséget a németek elől Magyarországra menekülni, és ami az akkori honvédségnek hatalmas kihívást

A II. világháború után a párizsi békeszerződés visszaállította az 1938. január 1-jei állapotokat a magyar határokon, kivétel a pozsonyi hídfő (Dunacsúny, Horvátjárfalu és Oroszvár) elcsatolása. 1948-ban sor került az új szomszédal a szovjet–magyar határ újbóli kijelölésére. Ezen időszakban a magyar határokat a honvédség őrizte, míg a határforgalmat a határrendőrség ellenőrizte. 1950-től 1956-ig a határőrcsapatokat az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) alá rendelték, majd az 56-os forradalom után létrejött a kettős jogállású Belügyminisztérium (BM) Határőrség, amely a schengeni csatlakozás előestéjéig a BM alárendeltségében, fegyveres erőként funkcionált, majd 2006-tól tisztán rendészeti szervvé vált.

A II. világháború utáni időszakot maximálisan determinálta, hogy a hazánk a szovjet érdekövezetbe került, és először nyugati, majd déli határai mentén aknamezők telepítésével leereszkedett a vasfüggöny. Az első aknazár felszedése után 1957-ben azt újra letelepítették, de már csak nyugati viszonylatban, az osztrák–magyar határon, majd 1965-ben a politikai bizottság döntése alapján egy humánusabb eszköz alkalmazására, az S-100-as szovjet típusú elektromos jelzőrendszer letelepítésére került sor, az aknamezők párhuzamos felszedésével. A békés '60-as, '70-es éveket követte a szocializmus kifulladás, gazdasági válsága, amely a magyar külpolitikára is hatással volt, így annak egyik színterén, az osztrák–magyar határon is az enyhülés jelei jelentkeztek. A magyar határőrség 1987. március 13-i parancsnoki értekezletén Földesi Jenő államtitkár a következő mondatokkal érzékeltette jelképesen a kialakult és várható helyzetet.

„Most összességében megmondhatjuk elvtársak, északról, kelet egy részéről és délről nyugodt fuvalatok vannak. Nincs olyan széljárás, ami a Határőrség tevékenységét más irányba terelné, jelentősen befolyásolná vagy befolyásolhatná. Ami befolyásolja, elvtársak, az az előző időszakban kialakult folyamat, tendencia, a határforgalom növekedése.”⁸

Ezt követően az 1988. január 1-jével életbe lépett világútlevélről szóló törvény elindította a második kalandozások korát, és kezdetét vette a vasfüggönyt szimbolizáló elektromos jelzőrendszer felszámolási folyamata, amely elvezetett 1989. május 2-ához, amikor is Hegyeshalom tanácsháza termében Nováky Balázs ezredes, a határőrség törzsfőnöke nemzetközi sajtótájékoztatón bejelentette a vasfüggöny felszedését. Ezt követően mintegy két hónap alatt az osztrák–magyar határon felszedték az elektromos jelzőrendszert.

A fenti folyamattal párhuzamosan az új kihívások új megoldásokat, átalakításokat követeltek a BM Határőrségnél. A világútlevél bevezetésével megsokszorozódott a határforgalom,⁹ és nagyon nagy terhet jelentett a határforgalom-ellenőrzésben dolgozó személyállomány számára. E teher csökkentésére új módszereket¹⁰ és technikai eszközöket

jelentett a menekültek és a katonák tízezreinek fogadásával, ellátásával.

⁸ Sallai János: *Egy idejét múlt korszak lenyomata. A vasfüggöny története*. Budapest, Hanns Seidel Alapítvány, 2012.

⁹ Balla József: Úti okmányok a XX. század elején és végén, avagy az úti okmányok 110 éve. *Határrendészeti Tanulmányok*, 13. (2016), 2. 30–44.

¹⁰ Balla József: A határforgalom-ellenőrzés tartalmi változásai 1990-ig. *Hadtudományi Szemle*, 10. (2017), 2. 295–316.

vezettek be.¹¹ A változások, a szocializmus válsága a rendészeti szerveknél is furcsa helyzeteket teremtett. A kialakult helyzetet a rendőrség, Honvédelmi Minisztérium, Vám- és Pénzügyőrség arra használta volna ki, hogy a határőrséget, vagy annak feladataiból egy részt, magához vegye. E támadások kivédésére a határőrség vezetése különböző alternatívákban gondolkodott. Ezekre is reagálva Kiss Kálmán ezredes 1988-ban a szovjet nagykövetségen, a november 7-ei ünnepséget követően, a hivatásos határőrízetre való áttérés gondolatával állt elő Németh Miklós miniszterelnöknek. Az érveket az illetékesek elfogadták, és a gyors jogszabályalkotási folyamat¹² eredményeként megszületett a döntés, amely szerint az elkövetkezendő években a BM Határőrség a sorozott állomány helyett hivatásos (profi) határőrökkel folytatja feladatai ellátását.¹³ „Ennek szellemében született meg a 3141/1989. és a 2046/1989. (HT 17.) MT határozat a Magyar Köztársaság államhatáráról, annak rendjéről, őrizetéről és átlépésének szabályairól szóló törvényjavaslat alapelveiről.”¹⁴ Ezzel kezdetét vette egy új folyamat, amelyben a határőrség tevékenységét nyílt jogszabályokban szabályozták, később 1990-ben felmerült a határőrízetről, határőrségről szóló törvény¹⁵ megalkotásának folyamata.

A BM Határőrség 1989-ben egy sor szakmai feladat ellátása mellett hatalmas erőfeszítéseket tett az akkori Német Demokratikus Köztársaság állampolgárainak (NDK) és román állampolgárok inváziójának kezelésére. A vasfüggöny felszedésével NDK-s állampolgárok hada érkezett Magyarországra, hogy innen az osztrák–magyar határon át illegálisan távozzon. E folyamat végállomását jelentette 1989. szeptember 10., amikor az itt lévő keletnémet állampolgárok számára a Németh Miklós vezette magyar kormány lehetővé tette a szabad távozást az országból. Ezzel párhuzamosan, mintegy öt éve titokban zajlott egy folyamat,¹⁶ amelynek lényege, hogy a legálisan Magyarországra érkezett romániai¹⁷ magyar nemzetiségű állampolgárokat a nyugati és déli határszakaszon, minden ellentételezés nélkül, a magyar határrendészeti szervek egy titkos¹⁸ intézkedés alapján kiengedték. Ugyanezen év (1989) karácsonya a határőrség számára a román–magyar határon, a romániai forradalom hatásaként, válságos helyzetet hozott, amelyet a BM Határőrség döntően saját erejéből, más viszonylatokból átcsoportosítással kezelni tudott.

A rendszerváltás évében, 1990-ben egy sor változás következett be a BM Határőrségnél. Távozott a korábbi parancsnok, Székely János tábornok, és Nováky Balázs ezredest

¹¹ Sallai János – Szabó Zoltán: A Határőrség igazgatása. In Verebélyi Imre (szerk.): *Rendszerváltás és modernizáció a belügyi közigazgatásban (1989–1994)*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 61.

¹² Ritecz György: Határőrizet a rendszerváltástól napjainkig. In Pósnán László et alii (szerk.): *Őrzők, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határavadászok a középkortól napjainkig*. Budapest, Zrínyi, 2017. 642–673.

¹³ Ritecz György: Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrízetre. *Határőrségi Tanulmányok*, (2003), 1. különszám. 3–127.

¹⁴ Ritecz (2017) i. m.

¹⁵ Ez már egy másik minisztérium. Interjú dr. Horváth Istvánnal. *Határőr Magazin*, (1990), 2. 4–5.

¹⁶ Rottler Violetta – Sallai János: When changes went into effect: Hungarians from Transylvania permitted to cross the Western border from 1985. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 2 Special Issue. 99–109.

¹⁷ Sallai János: A változások kezdete, az erdélyi magyarok kiengedése a nyugati határon 1985-től. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7. (2019), 3. 70–80.

¹⁸ Belügyminisztérium Határőrség Országos Parancsnokának 0001/1985. sz. Körlevele a román állampolgárokkal kapcsolatos eljárásokra. Budapest, 1985. július 9.

bízták meg, majd később nevezték ki a határőrség országos parancsnokává. Beindult a hivatásos határőrizetre való áttérés, amelynek első állomásaként a győri határőrkerület (később igazgatóság) területén az északi, döntően „vízi” határszakaszon, Mosonmagyaróváron, Győrben, Komáromban és Esztergomban létrejöttek az első hivatásos őrsők, továbbá megszűntek a mélységi, korábbi tartalék őrsők. A hivatásos őrsők hivatásos járőrökkel való felkészítésére Kőrmenden létrehozták a Határőr Kiképző és Továbbképző Intézetet, amelyet később a soproni és adyligeti határőrképző intézetek, iskolák követtek.

Már 1989-ben a határőrség fegyverhasználat, az illegális határátlépés minősítése alapvetően megváltozott.

1990. január elsejétől a minősített esetektől eltekintve (pl. fegyverrel...) a tiltott határsértés már nem bűncselekmény, hanem szabálysértés lett. 1990-ben a Határőrség szervezetszerű létszáma: 3200 tiszt, zászlós, tiszthelyettes, 1600 polgári és 17 000 sorállományú határőr, összesen 21 800 fő volt, amely a hivatásos átszervezés következtében 1996-ra lecsökkent: 5000 hivatásos, 1600 polgári, de már csak 2000 sorkatona lehetett.¹⁹ Mindez magával vonzotta 70-75 alegység felszámolását. A hivatásos átalakítás próbahelyszínéül a legkevesebb biztonsági kockázat elvén a győri határőrkerület dunai csehszlovák–magyar vízi határszakasz őrsői jelentkeztek, és itt is valósult meg az első hivatásos őrsők létrehozása.²⁰

A Kárpát-medence országaiban végbement rendszerváltozások a korábbi román krízis mellett Jugoszláviában is polgárháborút eredményeztek. Hazánk déli határain folyamatosan nőtt a feszültség, az országunkba menekülők száma folyamatosan emelkedett. Ez azt eredményezte, hogy a határőrségnek a korábbi rendészeti jellegű profilra való áttérés mellett kiemelt figyelmet kellett fordítania a déli határok őrzésére, védelmére.

Az 1988-as világháttérrel bevezetése óta a határforgalom folyamatosan növekedett, amely a rendszerváltást követően tovább folytatódott. A legális határátlépés mellett jelentősen növekedett az illegális határátlépések száma, és nagy számban megjelent az embercsempészés.

Út a határőrség átalakításához és a határőrizeti törvény megszületéséhez

Az 1990-es évek elejétől tovább mélyült a jugoszláv válság, a tagköztársaságok kiválásával kezdetét vette déli határaink mentén a polgárháború. A polgárháborús helyzet közvetlen hatást gyakorolt a határőrség szolgálati²¹ tevékenységére (jelentősen megerősítették csapatokkal és technikával a déli igazgatóságokat), közvetve pedig szer-

¹⁹ *Határőr Magazin*, (1990), 1. 5.

²⁰ Sallai–Szabó (2020) i. m. 64.

²¹ „A Kormány 3061/91. számú határozata alapján a Jugoszláviában kialakult válsághelyzet miatt a HÖR OPK 025/1991. sz. parancsa szerint, 1991. november 06–11. között a déli viszonylatú határőr igazgatóságok állományában került sor a jelenlegi határvasdász századok elődeinek – az akciószázadoknak – a felállítására.” – Kovács Gábor: A rendészet, határrendészet értelmezése a Határőrségi csapaterő feladat és tevékenység rendszerében. In Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Határőrség és rendészet” című tudományos konferenciáról*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2020. 94. (Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 1.)

vezetére, képzési rendszerére, technikai eszközeinek fejlesztésére. A tisztképzésben a korábbi tervektől eltérően a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán folytatódott a katonai jellegű határőrtisztképzés, míg ezzel párhuzamosan megkezdte munkáját a Rendőrtiszti Főiskolán a Határrendészeti Tanszék. A jugoszláv helyzet kezelésére létrehozták először rendészeti akciószázadok elnevezéssel a készenléti századokat, amelyeket később határ vadászszázadokká²² neveztek át. A jugoszláv válság megakadályozni nem tudta a BM Határőrség átalakítását, de késleltette annak végrehajtását.

A magyar határoktól távoli konfliktus, a kuvaiti válság is befolyásolta annak idején a határőrség mindennapi szolgálati feladatait. Az öbölháború (1991) kitörése miatt, a feltételezett terrorista támadások megelőzésére, a BM Határőrség megerősített szolgálatot vezetett be, és kiemelt objektumok őrzését valósította meg.

A '90-es évek elején a BM Határőrségnél korábban megszokott alegység, egység elnevezéseket felváltotta a határőrizeti kirendeltség, határforgalmi kirendeltség, határőrizeti igazgatóság, határ vadászszázad.

A vasfüggöny felszedése, valamint a rendszerváltás után a határokon lényegesen megnövekedett a legális és illegális forgalom. Mindenki utazni szeretett volna, és hazánkon keresztül nagyon sokan a jobb megélhetés reményében keleti és déli irányból Nyugat-Europába illegálisan szerettek volna eljutni. Ezen utóbbi személyek közül nagyon sokan nem rendelkeztek megfelelő okmányokkal, és ellátásukról nem tudtak gondoskodni. Az ezzel járó kihívások kezelésére a magyar politikai vezetés az idegenrendészetet újrászabályozta. Ennek részeként idegenrendészeti hatósággá vált a határőrség, a külföldiek beutazásáról és a magyarországi tartózkodásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény előírásainak megfelelően. A kettős jogállásból adódóan a határőrség védelmi feladatait az ugyanebben az időben megszületett honvédelemről szóló törvény rögzítette. Az 1993-as évre jellemző volt a határforgalomban a túlszűfolttság, amelyet a következő statisztikai adatok²³ is alátámasztanak: 1993-ban 113 millió utas és 33 millió gépkocsi haladt át határellenőrző pontjainkon.

Az 1994-es év legjelentősebb eseménye a rendészetben a rendőrségi törvény elfogadása és kihirdetése, amelyet követően valamennyi határőr járőrt rendőri jogosultság, intézkedési jogkör illetett meg.

Az 1994-es év történései, a déli háborús helyzet kezelése mellett a határőrség életében jelentős állomások voltak a későbbi években meghatározó rendészeti profil irányába történő elmozduláshoz. A hivatásos határőrizetre való átállás első öt éve azt igazolta, hogy a határőrség a rendszerváltás után helyes koncepciót választott. Az átalakulásnak azonban voltak fájdalmas pontjai is, így például a zalaegerszegi és soproni igazgatóságok felszámolása, a Budapesti Határforgalmi Igazgatóság és a Biztosító és Kiszolgáló Igazgatóság összevonása.

Az elkövetkezendő időszakban a BM Határőrség életét az általános szolgálati, rendészeti, idegenrendészeti feladatai ellátása mellett a készülő határőrizeti törvény befolyásolta. Az 1990-ben fogant gondolat igen lassan haladt előre. Az 1996-ban a belügy-

²² A *határ vadászszázad* elnevezés a két világháború közötti időszakban használt megnevezés újjáéledése.

²³ Mérleg és prognózis. *OrszágHatár*, (1994), 8. 8.

miniszter határőrségnél tett látogatása során jelezte, hogy hamarosan a kormány elé kerül a törvénytervezet, ám annak elfogadására még több mint egy évet várni kellett. Közben a hivatásos állomány jogviszonyáról szóló törvény megszületett, amely az ekkor már jelentős létszámú hivatásos tiszttel és tiszthelytessel rendelkező határőrség életét nagyban meghatározta, javította az állomány jogbiztonságát.

A '90-es évek bármelyikére igaz állítás, hogy a határforgalom adatai nagyon magasak voltak, az illegális migráció, az embercsempészség tevékenysége nem csökkent, kiemelt erőfeszítéseket igényelt a nemzetközi szervezett bűnözés elleni fellépés. Ezenkívül a jugoszláv polgárháború²⁴ sem csitult még teljesen el. Ezzel párhuzamosan folyt a határőrség átalakítása, és közeledett a határőrizeti törvény elfogadása, valamint az utolsó sorkatona leszerelése a határőrségtől.

Itt egy kis kitérőt téve fontosnak tartom megjegyezni, hogy eközben Nyugat-Európában,²⁵ 1995. március 25-én lépett hatályba a Schengeni Végrehajtási Egyezmény. Ez az egyezmény tette lehetővé a tagállamok polgárai számára a személyek szabad áramlását. Később az amszterdami szerződés hatálybalépésével a schengeni joganyag az EU I. pillérébe integrálódott. Magyarország az Európai Unióhoz csatlakozás reményében szintén mindent megtett, hogy a schengeni követelményeknek megfeleljen.

1997 a határőrség számára a határőrizetről és a határőrségről²⁶ szóló törvény elfogadását és kihirdetését hozta. A törvény keretjellel meghatározta a határőrség idegenrendészeti és nemzetközi feladatait, az intézkedések, kényszerítő eszközök és a titkos információgyűjtés szabályait, a szabálysértésekkel kapcsolatos jogköreit, bűnüldözési feladatait. Ugyanakkor új elemként jelent meg meghatározott bűncselekmények esetén a nyomozó hatósági jogkör, és bővült a helyszínbírságotlasi jogkörrel. Ez előtt majd 100 évvel, 1903-ban született ehhez mérhető törvény a határrendőrség felállítására kapcsán.

1998-ban leszerelt az utolsó határőr sorkatona Adyligeten, amelynek bázisán egyben megszületett egy újabb határőr-tiszthelyettes iskola, valamint a Határőrség Vezetőképző Intézete.

A határőrség felkészülése a schengeni követelményeknek való megfelelésre

1998-ban a BVTI első képzési programja az EU- (schengeni) csatlakozásra való felkészüléssel indult. Ebben az időszakban már elkezdődött a Külügyminisztérium gondozásában az integrációra való felkészülés, amelyre létrehozott munkacsoportok közül a 17. foglalkozott az uniós bel- és igazságügyi együttműködés, a schengeni témakör kutatásával, publikálásával, ami tananyagul szolgált a határőrség hivatásos állományának felkészítéséhez.

²⁴ A délszláv háború miatt a határőrség fegyverzetét kiegészítették hatékonyabb páncéltörő eszközökkel (Fagott, Metis), valamint páncélozott szállító harcjárművekkel (PSZH, BTR). Az eszközök kezelésére való felkészítés a határőrség bázisain, a honvédséggel együttműködve történt.

²⁵ Pontosabban az öt alapító tagállamban. Németországban, Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában és Luxemburgban, továbbá két csatlakozott országban: Spanyolországban és Portugáliában.

²⁶ 1997. évi XXXII. törvény, a határőrizetről és a határőrségről.

A humán felkészítés mellett a BM és BM Határőrség vezetése komoly figyelmet szentelt a technikai fejlesztésre, amelyet folyamatosan megvalósított. A kiépítésre került határregisztrációs rendszer keretén belül okmány- és rendszámleolvasó és -nyilvántartó rendszer hatékonyan segítette a határforgalomban részt vevő állomány munkáját.

Már ebben az időben is közszájon forgott a rendőrség-határőrség összevonásának kérdése, amelyet 1999-ben az akkori belügyminiszter a *Népszabadságnak* adott nyilatkozatában cáfolta.²⁷ Ebben az időszakban a határőrségben az országos parancsnok, Nováky tbk. nyugdíjba vonulása utáni helyzet, a legfőbb vezetői poszt betöltetlensége okozott zavarokat. Ugyanebben az időben a honvédséghez²⁸ való tartozás is felmerült politikai körökben, de ezt is elvetették akkor. Később a két szervezet (a határőrség és a rendőrség) összevonása²⁹ időként felmerült. Folytak tárgyalások a politikai pártok között, mivel az összevonás kétharmados jogszabályokat érintett.

2000-től egy nagyarányú technikai fejlesztés eredményeként 883 darab Lada Niva érkezett, amellyel a BM Határőrség hivatásos járőrállományának mobilitása a terepen látványosan megjavult.

„A COP³⁰ program keretében beszerzésre került, közel hatvan mikrobusz lényegében az amortizációs cserét fedezte. A speciális járműveknél, illetve a mobilitásnál meg kell említeni a mobil bevetési központokat és az ún. „Schengen-buszokat”³¹ is, melyek szintén PHARE programok keretében jutottak a Határőrség birtokába 2001-2002-ben. A bevetési szervek kialakításához szükséges szárazföldi mobilitás érdekében határvadász századonként 1-1 csapatszállító busz beszerzése is megtörtént. A mobilitáshoz tartozik a szárazföldön kívül a vízi mobilitás biztosítása is, különös tekintettel, hogy hazánk határainak közel harmada vízi határszakasz, két tucat különböző kategóriájú járőrhajó került beszerzésre.”³²

2001-től³³ megérkeztek az első EU-szemlélők (öt francia, öt osztrák szakember), akik Magyarország mint EU-tagjelölt ország határőrizeti rendszerét tanulmányozták.

A BM Határőrség napi tevékenységét a harmadik évezred első évtizedében a schengeni csatlakozás szinte teljesen determinálta. A 2004-es EU-csatlakozás előrevetítette a schengeni tagságunkat, amelyre a határőrség az ellenőrzések tapasztalatai alapján felkészült, és egyben elindult egy rendőrséggel való integráció előkészítése, levezénylése. A 2007-es Országgyűlés honvédelmi és rendészeti bizottsága³⁴ ülésén a határőrség utolsó országos parancsnoka a következőként értékelte a schengeni csatlakozás és a rendőrségbe való beolvadás előestéjén az elvégzett munkát.

²⁷ Elsőbbséget élvez a rendvédelem. Pintér Sándor nem tervezi a határőrség és rendőrség összevonását. *Népszabadság*, 1999. április 23. 7.

²⁸ Honvédség legyen-e a Határőrség? *Népszabadság*, 1999. július 26. 4.

²⁹ Terv a Határőrség és Rendőrség összevonására. *Népszabadság*, 2000. június 27. 1.

³⁰ COP: Country Operation Program, a PHARE része.

³¹ 2002. februárban 26 darabbal rendelkezett a határőrség.

³² Ritecz (2017) i. m.

³³ EU vizsga a határokon. Jól működött a regisztrációs rendszer. *Népszabadság*, 2001. október 13. 17.

³⁴ 2007. december 13-án a Határőrség Országos Parancsnokságán.

„A schengeni felkészülés érdekében nagyon komoly fejlesztéseket hajtottunk végre, hogy teljesíteni tudjuk a követelményeket. Ilyen fejlesztésre több mint 24 milliárd forint állt rendelkezésre. Meggyőződésem, hogy ezt a 24 milliárd forintot a Határőrség jól használta fel, látványosan használta fel, ebből több mint 8 milliárd forintot fordítottunk objektum-beruházásokra, új objektumok építésére, illetve a régiók korszerűsítésére. Most azt tudom jelenteni, hogy Záhonytól Hercegszántóig a külső határon minden objektumunk új vagy felújított, illetve a horvát határszakaszon a drávaszabolcsi kirendeltséget áthelyeztük Siklóstra, felújítottuk az objektumot, illetve a pécsi igazgatóságunkon a bevetési egység objektumát szintén felújítottuk.”³⁵

Ugyanezen az ülésen, ma már jól látható, a parancsnok tévesen értékelte a helyzetet, amikor Románia és Horvátország közeli európai uniós schengeni tagságát vizionálta.

Az BM Határőrség és a rendőrség fúziójával, annak folyamatával, ellentmondásaival, főbb állomásaival a területi korlátok miatt nem foglalkozom.

Összegzés

A BM Határőrség a vasfüggöny felszedésétől a schengeni tagságig nagy utat járt be. Mind a humán, mind a technikai területen teljesen átalakult, és határőrizet, határforgalom-ellenőrzés tekintetében is „rendszer” váltott. A határőrség vezetése már a '80-as években felismerte a változásokat, és javaslatot tett az EJR felszedésére. Ezt követően meghatározó szerepet játszott a vasfüggöny bontásában és az új határőrizeti rendszer kiépítésében. A változások első állomása 1990-ben a szlovák határszakaszon a hivatásos határőrizet bevezetése, amelynek végső állomásaként 1998-ban az utolsó sorállományú határőr is leszerelt.

A hivatásos szervezetre való átállás fő állomása volt a körmendi, soproni, adyligeti tiszthelyettesképző iskolák létrehozása, valamint az Rendőrtiszt Főiskola, Határrendészeti Tanszék létrehozása.

A '90-es évek déli határaink mentén polgárháborút hozott Jugoszláviában, amely válság a BM Határőrség számára nagyon nagy kihívást jelentett. Erői, eszközei átcsoportosításával, a Honvédelmi Minisztériummal, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatallal (BÁH)³⁶ és az önkormányzatokkal együttműködve sikeresen teljesítették a feladatot. A kialakult helyzet kezelésére először akció-, majd határvadászszázadokat hoztak létre, és Viszonylati Parancsnokságot állítottak fel.

Az 1993-ban elfogadott idegenrendészeti törvény idegenrendészeti hatósággá nyilvánította a határőrséget, majd az 1994-es rendőrségi törvény tovább bővítette a határőrség rendészeti jogköreit.

A Hanns Seidel Alapítvány támogatásával 1993-tól a BM Határőrség kezdeményezésére megszervezték a *nemzetközi határrendészeti konferenciát*,³⁷ amelynek több mint egy

³⁵ Jegyzőkönyv az Országgyűlés Honvédelmi és rendészeti bizottságának 2007. december 13-án, csütörtökön, 10 órai kezdettel a Határőrség Országos Parancsnokságán (1021 Budapest, Labanc utca 57.) megtartott kihelyezett üléséről.

³⁶ A BÁH-hal csak 2000 után.

³⁷ 17. Nemzetközi Határrendészeti Konferencia.

évtizedig házigazdájává is vált a szervezet. A fórum nagy segítséget jelentett a schengeni csatlakozás követelményeinek megismeréséhez, teljesítéséhez.

A határőrség kettős jogállása hosszú ideig determinálta hatás- és jogköreit. Ebben a helyzetben 2005-öt követően egyértelművé vált a jogállása, és tisztán rendészeti szervvé vált az Alkotmány módosításával.³⁸

A BM Határőrség életében is meghatározó volt, hogy hazánk 2004-ben EU-tag lett, amihez teljesíteni kellett a schengeni követelményeket. Közben a szervezet aktív szerepet vállalt az európai határőrség, a FRONTEX³⁹ munkacsoportjaiban, akcióiban.

Felhasznált irodalom

17. Nemzetközi Határrendészeti Konferencia. Online: www.zaol.hu/cimke/17-nemzetkozi-hatarrendeszeti-konferencia/#
- Balla József: Úti okmányok a XX. század elején és végén, avagy az úti okmányok 110 éve. *Határrendészeti Tanulmányok*, 13. (2016), 2. 30–44.
- Balla József: A határforgalom-ellenőrzés tartalmi változásai 1990-ig. *Hadtudományi Szemle*, 10. (2017), 2. 295–316.
- Belügyminisztérium Határőrség Országos Parancsnokának 0001/1985. sz. Körlevele a román állampolgárokkal kapcsolatos eljárásokra. Budapest, 1985. július 9.
- Elsőbbséget élvez a rendvédelem. Pintér Sándor nem tervezi a határőrség és rendőrség összevonását. *Népszabadság*, 1999. április 23. 7.
- EU vizsga a határokon. Jól működött a regisztrációs rendszer. *Népszabadság*, 2001. október 13. 17.
- Ez már egy másik minisztérium. Interjú dr. Horváth Istvánnal. *Határőr Magazin*, 45. (1990), 2. 4–5.
- Határőr Magazin*, 45. (1990), 1.
- Honvédség legyen-e a Határőrség? *Népszabadság*, 1999. július 26. 4.
- Jegyzőkönyv az Országgyűlés Honvédelmi és rendészeti bizottságának 2007. december 13-án, csütörtökön, 10 órai kezdettel a Határőrség Országos Parancsnokságán (1021 Budapest, Labanc utca 57.) megtartott kihelyezett üléséről. Online: www.parlament.hu/documents/static/biz38/bizjkb38/HOB/0712131.htm
- Kovács Gábor: A rendészet, határrendészet értelmezése a Határőrségi csapaterő feladat és tevékenység rendszerében. In Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Határőrség és rendészet” című tudományos konferenciáról*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2020. (Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 1.)
- Mérleg és prognózis. *OrszágHatár*, (1994), 8. 8.
- Ritecz György: Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrizetre. *Határőrségi Tanulmányok*, (2003), 1. különszám. 3–127.
- Ritecz György: Határőrizet a rendszerváltástól napjainkig. In Pósan László – Veszprémy László – Boda József – Isaszegi János (szerk.): *Őrzők, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határvadászok a középkortól napjainkig*. Budapest, Zrínyi, 2017. 642–673.

³⁸ 2004. évi CIV. törvény az Alkotmányról szóló 1949. évi XX. törvény módosításáról.

³⁹ Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség.

- Rottler Violetta – Sallai János: When changes went into effect: Hungarians from Transylvania permitted to cross the Western border from 1985. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 2. Special Issue. 99–109.
- Sallai János: Az 1888-as magyar-román határszerződés. *Belügyi Szemle*, 51. (2003), 6. 62–72.
- Sallai János: *Egy idejét múlt korszak lenyomata. A vasfüggöny története*. Budapest, Hanns Seidel Alapítvány, 2012.
- Sallai János: A változások kezdete, az erdélyi magyarok kiengedése a nyugati határon 1985-től. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7. (2019), 3. 70–80. Online: <https://orcid.org/0000-0001-6674-1942>
- Sallai János – Szabó Zoltán: A Határőrség igazgatása. In Verebélyi Imre (szerk.): *Rendszerváltozás és modernizáció a belügyi közigazgatásban (1989–1994)*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 61–109.

Jogszabályok

1903. évi IV. törvénycikk a kivándorlásról
1903. évi V. törvénycikk külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról
1903. évi VI. törvénycikk az útlevelügyről
1903. évi VIII. törvénycikk a határrendőrségről
1903. évi IX. törvénycikk a Magyarország és Ausztria között Szepes vármegye és Gácsország szélén az úgynevezett Halastó körüli területen, az országos határvonalnak megállapítása iránt az 1897. évi II. t. -cikk értelmében alakított választott bíróság által hozott ítélet becikkelyezése tárgyában
1997. évi XXXII. törvény a határőrizetről és a határőrségről
2004. évi CIV. törvény az Alkotmányról szóló 1949. évi XX. törvény módosításáról